

Соціологія економіки та підприємництва Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>С - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</i>
Спеціальність	<i>С5 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів і медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>3 курс, 7 семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кред. ЄКТС/120 годин: : лекції – 8 год., семінарські – 12 год., самостійна робота – 100 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Екзамен, МКР</i>
Розклад занять	<i>https://schedule.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>к.с.н., доцент Коржов Геннадій Олександрович, korzhovga@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/ODIwNjg0MjAzNTQ0?cjc=gw62gnyl</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предметне поле соціології економіки охоплює широке коло дослідницьких питань і завдань. Студенти зрозуміють, наскільки плідним для розуміння господарських процесів і явищ може бути соціологічний метод. Слухачі пройдуть шлях від інтерпретації поведінки індивідуального актора, який виступає в різноманітних економічних ролях (працівника, керівника, підприємця і менеджера, споживача), до розуміння того, як виникають і функціонують різноманітні господарські інститути. Яку роль в економічному зростанні відіграють непомітні, а водночас потужні чинники, такі як норми та цінності, культурні традиції та звичаї, соціальні мережі та етнічні анклавні? Як досягти економічного зростання, розірвавши порочне коло недорозвинутості? Які фактори найбільше сприяють розвитку – географія, природні ресурси, сучасні інститути чи засвоєні моделі поведінки? Що таке продуктивна господарська культура та як її сформувати? Під час вивчення курсу студенти виконують значний обсяг самостійної дослідницької роботи в малих групах. Завдяки засвоєнню змісту дисципліни студенти матимуть можливість творчо використовувати різноманітні теорії.

В процесі вивчення дисципліни «Соціологія економіки та підприємництва» студенти здобудуть знання теоретико-методологічних та практичних засад підприємницької діяльності. Підприємництво в Україні розглядатиметься в невідривній єдності з процесами становлення та розвитку ділової активності в європейських країнах. На заняттях будемо шукати відповіді на багато цікавих і складних питань, пов'язаних з тенденціями розвитку підприємництва, що виходять за межі суцільно економічної царини та охоплюють соціально-культурні, нормативно-ціннісні, релігійно-етичні та символічні аспекти. Які чинники сприяли, а які перешкоджали розвитку підприємництва? Чому протестантські країни досягли більших успіхів в економічному зростанні, аніж католицькі чи православні? Як процес становлення та розвитку європейського підприємництва пов'язаний з іншими, нееконічними сферами життя – культурою, політикою, релігією, соціальними та етнонаціональними відносинами, цінностями та психологічними аспектами? Які індивіди та групи населення більше схильні до занять підприємництвом? Що таке підприємницький потенціал та від чого він залежить? Які умови для успішного розвитку приватної ділової ініціативи створюють передові країни Європи та що заважає нашій країні на цьому шляху? Як пов'язані між собою підприємництво та інновації? Чому на Заході успішно розвиваються стартапи, венчурний капітал та інноваційний бізнес, і як ми можемо досягти подібних результатів? Чи може інженер стати процвітаючим бізнесменом? Яким чином можна поєднати інженерну підготовку з бізнес-освітою? Як, ще будучи студентом, розвинути в собі якості, необхідні для успішного заняття бізнесом? Відповіді на ці та багато інших контрверсійних та інтригуючих запитань студенти зможуть отримати протягом занять з даної дисципліни.

Відповідно до вимог ОПП **метою дисципліни** є формування у студентів компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК 05 - Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 11 - Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 - Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності:

ФК 01 - Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

ФК 02 - Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

ФК 03 - Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

Програмні результати навчання:

РН 01 - Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН 02 - Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН 03 - Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: Дисципліна базується на загальних знаннях, здобутих під час навчання в школі, що створюють загальну світоглядну і методологічну основу для сприйняття студентами змісту пропонованої дисципліни.

Постреквізити: Соціологія організацій, управління та трудових конфліктів.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Соціологія економіки

Тема 1. Вступ до соціології економіки.

Тема 2. Класичний етап розвитку соціології економіки

Тема 3. Методологічні принципи соціології економіки.

Тема 4. Соціологічна інтерпретація економічних відносин.

Тема 5. Економічна дія та економічна поведінка.

Тема 6. Трудові відносини та трудовий контроль.

Тема 7. Соціологія ринку.

Тема 8. Соціальні механізми функціонування та сегментації ринку праці.

Тема 9. Соціологія споживання.

Тема 10. Економічні установки.

Тема 11. Соціологія ринку праці.

Тема 12. Соціологія бідності.

Розділ 2. Соціологія підприємництва.

Тема 13. Підприємництво як об'єкт міждисциплінарного аналізу.

Тема 14. Теорія інноваційного підприємництва Й.Шумпетера.

Тема 15. Соціокультурні передумови становлення та розвитку підприємництва.

Тема 16. Підприємницький потенціал та підприємницька освіта.

4. Навчальні матеріали та ресурси

4.1. Базова література:

1. Соціологія економіки та підприємництва: Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни [Електронний ресурс]: Навч. посіб. для бакалаврів за спеціальністю 054 «Соціологія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Коржов Г.О. Електронні текстові дані (1 файл: 1,61 МБайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024.

2. Івасюк Ю.Б. Економічна соціологія. Львів: Новий Світ-2000, 2024.
3. Литвиненко О., Коржов Г. Вплив соціального капіталу на економічний розвиток: Компаративістський підхід // Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Політологія. Соціологія. Право». 2025. №2 (66). С. 24-32. DOI: 10.20535/2308-5053.2025.2(66).337619.
4. Лукашевич М.П., Лукашевич О.М., Шандор Ф.Ф. Соціологія економіки: Підручник. Ужгород: РІК-У, 2021.
5. Пачковський Ю.Ф. Психологія підприємництва: Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2023.
6. Соціологія економіки та управління: навчальний посібник для студентів спеціальності 054 «Соціологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» /Укл.: С.К. Андрейчук, К.С., Дудок. Львів: Видавець Марченко Т.В., 2024.
7. Талер Р. Поведінкова економіка. 6-е вид. / Пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2025.

4.2. Допоміжна література

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства та бідності/ Пер. з англ. 9-е вид. Київ: Наш Формат, 2024.
2. Аріелі Д. Добре бути ірраціональним / Пер. з англ. Львів: Вид. Старого Лева, 2021.
3. Вебер М. Господарство і суспільство. Нариси соціології розуміння / Пер. з нім. Київ: Всесвіт, 2012.
4. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілого. Київ: Наш Формат, 2021.
5. Галузеві соціології в умовах глобальних змін і суспільних трансформацій: навч. пос. / Упоряд. А.О. Петренко-Лисак, В.В.Чепак. Київ: КНУ, 2023.
6. Галор О. Подорож людства: Витоки багатства і нерівності. / Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2023.
7. Коржов Г.О. Соціокультурна легітимність підприємництва в українському суспільстві першого десятиліття трансформацій / Г.Коржов // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2005. №3. С.165 – 177.
8. Коржов Г.О. Підприємницький потенціал як предмет теоретизування в американській соціології // Український соціум. 2018. №3. С. 52-64.
9. Левітт С. Фрікономика. Зворотний бік усього на світі / Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2018.
10. Левітт С., Дабнер С. Суперфрікономика / Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2022.
11. Матвеев С.О., Лясота Л.І. Економічна соціологія: Підручник. Суми: Університетська книга, 2006.
12. Рахманов О.А. Власники великого капіталу як суб'єкт соціально-економічних перетворень в Україні: монографія. Київ: ІС НАНУ, 2012.
13. Сowell Т. Дискримінація і нерівність / Пер. з англ. Київ: Наш формат, 2023.
14. Туленков М.В. Соціологічні інтерпретації соціоструктурних процесів в Україні. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2019.
15. Штомпка П. Соціальний капітал. Теорія міжособистісного простору / Пер. з пол. Київ: Дух і літера, 2022.
16. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм, демократія / Пер. з англ. Київ: Основи, 1995.
17. Granovetter M. Society and economy: framework and principles / Mark Granovetter. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2017.
18. Zafirovski M. (ed.). The Routledge International Handbook of Economic Sociology. London, New York: Routledge, 2024.
19. Maurer A., Nessel S., Veira-Ramos A. (eds.). Economic Sociology in Europe: Recent Trends and Developments. London, New York: Routledge, 2025.

4.3. Навчальні онлайн ресурси

1. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua> – Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.
2. <http://i-soc.com.ua/journal/content.php> – Соціологія: теорія, методи, маркетинг.
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
4. <https://prometheus.org.ua> – Онлайн-курси України та світу.
5. <https://coursera.org> – Онлайн-курси

6. <https://www.gemconsortium.org/> – Глобальний моніторинг підприємництва (Global Entrepreneurship Monitor)
7. <https://www.babson.edu/academics/centers-and-institutes/the-arthur-m-blank-center-for-entrepreneurship/> – Центр з дослідження підприємництва та матеріали міжнародних наукових конференцій (Babson College: Frontiers of Entrepreneurship Research)

Всі зазначені вище джерела є доступними в Інтернеті або на сторінці дисципліни в Google Classroom, а також в методичному кабінеті кафедри соціології (ауд. 503, корп.7). Обов'язкові до прочитання фрагменти будуть вказані під час проходження відповідних тем.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни(освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1. Соціологія економіки в системі наук. Методологічні принципи соціології економіки.

Основні питання: Соціологічний підхід до економічної діяльності. Різниця між соціологією економіки та економічною теорією. Предмет соціології економіки. Місце соціології економіки серед інших наук. Два підходи до людини в соціальній теорії. Поняття «вкоріненості» економічних відносин в соціальних структурах. Соціоекономіка А. Етціоні. Мережевий підхід (М. Кастельс, Дж. Коулман, М. Гранновтер, У Пауелл, Д. Старк). Розвиток ідеї „людського капіталу” (П. Бурдье, Дж. Коулман). Новий інституціоналізм: культурно-орієнтований (П. Дімаджио, У Рауелл, Н. Біггард) та владно-орієнтований (У Бекер, Н. Флигстин).

СРС: Скласти блок-схему «Соціологія економіки серед інших соціальних і поведінкових наук».

Лекція 2. Економічна дія та економічна поведінка.

Основні питання: Господарська мотивація: поняття і структура. Основні джерела господарської мотивації: інтерес, соціальні норми, примус. Мотивація „людини економічної” та „людини соціологічної”: схожість і відмінності. Економічна культура та господарський менталітет.

СРС: Три моделі соціально-економічної інтеграції (К.Полян’ї).

Лекція 3. Соціологія ринку.

Основні питання: Визначення ринку та його структурні складові. Ринок як історична форма господарської інтеграції. Конфліктна взаємодія між ринком і суспільством (К.Полян’ї). Конструктивістські, мережеві, неоінституційні, соціокультурні підходи до ринку. Ринкова культура та її аспекти. Формування ринків в сучасній Україні. Держава та її роль в економіці. Погляд економістів на місце держави в економічних процесах. Уявлення про взаємовідносини держави й економіки в працях класичних соціологів. Нова економічна соціологія про державу й економіку. Фіскальна соціологія. Піонерські роботи Й.Шумпетера та М.Вебера. Соціологія податків. Соціальна держава та її криза в сучасних розвинутих суспільствах. Проблема створення соціальної держави в сучасній Україні. Поняття «держави розвитку». Роль державних інститутів у стимулюванні економічного розвитку (М.Олсон). Держава та групи інтересів. Феномен олігархії.

СРС: Тіньова економіка в радянській та пострадянській Україні: схожість і відмінності. Причини широкого розповсюдження тіньової економіки та можливі шляхи її обмеження.

Лекція 4. Підприємництво як об’єкт міждисциплінарного аналізу

Основні питання: Феномен підприємництва в сучасному світі. Підприємництво та інновації. Бізнес і підприємництво як об’єкт соціологічного дослідження. Відмінність соціологічного підходу до

підприємництва від економічного. Поняття «підприємець», «бізнесмен», «бізнесвумен», їх співвідношення з іншими суміжними поняттями. Історія виникнення поняття «підприємець». Тенденції еволюції цього поняття в повсякденному використанні і в науковому обігу.

СРС: Дослідження підприємництва в різних соціальних і гуманітарних науках. Специфіка економічного, психологічного, історичного, політичного, правового та управлінського підходів.

Семінарські (практичні) заняття

Основні цілі практичних занять – засвоєння матеріалу лекцій та результатів самостійної роботи студентів, поглиблення здобутих знань, формування навиків підготовки виступів, формулювання та аргументоване відстоювання власної позиції. В процесі активної участі студентів у семінарських (практичних) заняттях ставиться завдання сформулювати у них плюралістичне та науково обгрунтоване соціологічне мислення у процесі опрацювання ними різноманітних теоретико-методологічних і методичних підходів до вивчення проблем взаємозв'язку між економікою та соціальною сферою життя, результатів досліджень з різноманітної економіко-соціологічної проблематики, а також навчити застосовувати отримані знання та вміння для проведення власних міні-досліджень, комбінуючи якісні та кількісні методи збирання та аналізу емпіричних даних.

Семінарське заняття 1. Соціологія економіки як наука.

Основні питання: Різниця між соціологією економіки та економічною теорією. Предмет соціології економіки. Місце соціології економіки серед інших наук. Соціоекономіка А. Етціоні. Мережевий підхід (М. Кастельс, Дж. Коулман, М. Гранновтер, У Пауелл, Д. Старк). Розвиток ідеї „людського капіталу” (П. Бурдье, Дж. Коулман). Новий інституціоналізм: культурно-орієнтований (П. Дімаджіо, У Рауелл, Н. Біггард) та владно-орієнтований (У Бекер, Н. Флигстин).

СРС: Різні типи капіталу: порівняльний аналіз.

Семінарське заняття 2. Соціологічна інтерпретація економічних відносин.

Основні питання: Соціологічний підхід до економічної діяльності. Два підходи до людини в соціальній теорії. Поняття «вкоріненості» економічних відносин в соціальних структурах.

СРС: Порівняльна таблиця Homo Economicus і Homo Socialis.

Семінарське заняття 3. Соціальні механізми функціонування та сегментації ринку праці.

Основні питання: Зайнятість та економічна активність. Форми зайнятості. Гнучка зайнятість. Сегментація ринку праці: зовнішні та внутрішні ринки, ядро та периферія, первинні та вторинні ринки. Соціальні фактори сегментації ринку праці. Безробіття: поняття, форми, причини, наслідки. Типи безробітних. Соціальні фактори пошуку місця праці (модель М.Грановеттера).

СРС: Теорія „людського капіталу” (Г.Беккер): основні тези та критика.

Семінарське заняття 4. Соціологія фінансової та споживчої поведінки.

Основні питання: Економічні теорії споживання. Споживання як продукт виробництва (марксизм). Споживання в соціологічній перспективі. Основні моделі споживання. Споживання та співучасть (Дж. Бурстин). Реклама та масове споживання. Габітус і диференціація споживацьких стилів (П. Бурд'є). Споживацька поведінка та фактори, які її зумовлюють. Типи споживацької поведінки. Зміна ролі та місця споживання в розвинутих країнах пізнього модерну. „Споживацьке суспільство”: соціальна структура, соціальні ролі та ідентичності. Споживання в радянському та пострадянському суспільстві. Структура споживання українських домогосподарств. Споживацькі й адаптаційні стратегії в сучасній Україні.

СРС: Феномен «престижного (демонстративного) споживання» (Т.Веблен) в сучасних умовах постсоціалістичного суспільства: тенденції, причини та наслідки.

Семинарське заняття 5. Соціологічний підхід до вивчення підприємництва.

Основні питання: Феномен підприємництва в сучасному світі. Підприємництво та інновації. Бізнес і підприємництво як об'єкт соціологічного дослідження. Відмінність соціологічного підходу до підприємництва від економічного. Поняття «підприємець», «бізнесмен», «бізнесвумен», їх співвідношення з іншими суміжними поняттями. Історія виникнення поняття «підприємець». Тенденції еволюції цього поняття в повсякденному використанні і в науковому обігу.

СРС: Дослідження підприємництва в різних соціальних і гуманітарних науках. Специфіка економічного, психологічного, історичного, політичного, правового та управлінського підходів.

Семинарське заняття 6. Соціальний портрет сучасного підприємця. Етнічне підприємництво.

Основні питання: Сутність та основні характеристики етнічного підприємництва.

Особливості етнічного підприємництва в країнах Європи, США та Україні: схоже та відмінне.

Стратегії поведінки компаній щодо владних структур: лояльність, відхід (дистанціювання від держави), голос/вплив (тісна інтеграція з державою) (А.Хіршман). Два різновиди стратегії впливу: зміна загальних правил гри vs. пошук індивідуальних рішень для задоволення приватних інтересів. Феномен «захоплення (приватизації) держави» (state capture). Взаємодія бізнесу та влади в українській економіці. Феномен олігархії.

Масштаби підприємництва в Європейському Союзі та Україні, основні макроекономічні тенденції його розвитку. Поняття «підприємець» в умовах сучасної Європи та України.

Соціально-демографічні характеристики підприємців. Ціннісно-нормативні характеристики сучасного підприємця в країнах ЄС та Україні.

Соціальні механізми поповнення підприємницьких верств. Теоретичні підходи до проблеми соціального походження постсоціалістичних підприємців. Теорія політичного капіталізму (Я. Станішкіс). Теорія ринкової трансформації (В. Ні). Теза про «збуржуазівання» (І.Селен'ї). Основні соціальні джерела походження підприємців. Поляризація сучасної підприємницької еліти України. Психологічний портрет сучасного підприємця в країнах ЄС та в Україні. Соціально-психологічні особливості жіночого бізнесу.

СРС: Типи споживчих орієнтацій і стиль життя підприємців.

6. Самостійна робота студента/аспіранта

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 66 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;

підготовка до екзамену – 30 год.

Загалом – 100 год.

Під час планування індивідуального завдання з певного ОК необхідно забезпечити баланс часу СРС відповідної освітньої компоненти. Підґрунтям цього розрахунку є орієнтовні норми часу на виконання здобувачами вищої освіти окремих робіт:

Вид роботи	Підготовка до одного аудиторного академічного часу					Підготовка та складання		Виконання	
	Лекції	Практичні	Семинарські	Лабораторні	МКР* (денна)	Залік	Екзамен	ІСЗ (денна)	ДКР (заочна)
Норма часу (год.)	0,3-0,5	0,5-1	1,5-2	1-1,5	2	6	30	10-15	10-20

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування занять та виконання завдань

Для студентів, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, необхідним є активна робота на лекційних заняттях, однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Від студентів буде вимагатись активна участь на практичних заняттях. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях. Кожне пропущене практичне заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг студента з дисципліни.

Студенти, які пропустили семінарські заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Це слід робити як тільки студент буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем занять.

Теми і завдання для практичних занять передбачені Силабусом, доступні з особистого кабінету студента в системі «Moodle».

На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням.

Студент на практичному занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлення позиції, читаючи з аркуша папери знижує якість відповіді та оцінку.

Форми роботи

Навчальні заняття з дисципліни «Соціологія економіки та підприємництва» проводяться у формі лекційних, семінарських (практичних) і лабораторних занять. Мета лекційних занять полягає в системному висвітленні найважливіших проблем і вимірів соціології економічної діяльності, критичному викладі та обговоренні класичних і сучасних теоретичних підходів і концептуалізацій. Окрім того, на лекціях викладач демонструє кейси окремих соціологічних досліджень з використанням різноманітних теорій і методів, роз'яснює особливості, принципи, алгоритми та проблемні аспекти, пов'язані із їхнім застосуванням до вивчення процесів в сфері господарської діяльності.

Лекції відбуваються у формі діалогу, коли викладач задає зустрічні запитання аудиторії щодо навчального матеріалу, може попросити дати оперативну відповідь на поточне запитання, або матеріал попередніх занять. В процесі лекційних занять широко використовуються презентації з наочною демонстрацією основних положень і практичного застосування тих чи інших економіко-соціологічних теорій. Більша частина прикладів наводиться із реальних класичних і новітніх соціологічних досліджень фундаментального та прикладного характеру.

Під час практичних занять студенти працюватимуть з різноманітними джерелами якісної та кількісної соціологічної та статистичної інформації щодо структури економіки та динаміки протікання господарських процесів, розвитку підприємництва, рівнів економічної активності та підприємницької діяльності населення. Студенти отримують практичні навички в сфері проектування та реалізації соціологічного дослідження проблем економічного розвитку та трудових конфліктів. Працюючи з різними базами соціологічних даних, що відображають економічні процеси та явища (зокрема, дослідження з соціальної нерівності та бідності, «Глобальний моніторинг підприємництва»), студенти матимуть можливість на практиці закріпити вміння та навички, отримані в рамках декількох попередньо засвоєних дисциплін, зокрема обробляти та аналізувати емпіричну соціологічну інформацію. На основі проведеного міні-дослідження в малих групах (по 3-4 особи), студенти робитимуть презентації отриманих результатів.

Основними формами роботи на семінарському занятті є виступ, презентація виконаного практичного завдання або вправи. Передбачається, що протягом семестру кожний студент двічі

робитиме презентацію. Такі презентації сприятимуть більш глибокому та всебічному розгляду обраної наукової проблеми, розвитку комунікативних і презентаційних здатностей студента, міцному закріпленню знань та вдосконаленню практичних вмінь і навичок. Під час виступу студента викладач оцінює точність визначень та глибину аналізу, здатність оперативно реагувати на запитання аудиторії. Під час семінарського заняття додатково оцінюється активність студентів при формулюванні запитань, участь у дискусії, формулювання альтернативних гіпотез тощо.

Правила поведінки на заняттях

Під час проведення занять рекомендується відключати телефони з метою досягнення більшого рівня уваги та сфокусованості на навчальній діяльності. Водночас, за рекомендацією викладача можна користуватися засобами зв'язку для пошуку інформації на гугл-диску дисципліни або в інтернеті.

Від студентів під час всіх занять, в т.ч. лекційних, очікується активна діяльність, участь в обговоренні питань, виконання практичних завдань, вправ і задач, постановка запитань, внесок у колективну дискусію тощо.

Під час відповідей на практичних заняттях не слід читати зі смартфона, планшета або ноутбуку. Варто використовувати зроблені студентом нотатки, конспекти прочитаного навчального матеріалу та проведений самостійно вдома або на парі аналіз даних.

Політика дедлайнів та перескладань

Кожне письмове домашнє завдання, про яке викладач повідомлятиме заздалегідь, має бути виконане до початку відповідного практичного (семінарського) заняття. Виконане завдання треба здати за день до дати відповідного заняття (виставити на сторінці дисципліни в Google Classroom – у випадку дистанційного (онлайн) навчання, переслати на електронну пошту викладача – у випадку очного навчання).

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Рейтинг студента складається з балів, які він отримує за:

- 1) відповіді на семінарських заняттях;
- 2) модульна контрольна робота
- 3) екзамен

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 6 балів при відповіді на одне питання. Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює $G_{\text{сем}} = 6 \text{ балів} * 6 = 36 \text{ балів}$.

При відповіді на кожне питання студент отримує:

- «відмінно», повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) якщо при відповіді студент демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, з легкістю і переконливо відповідає на поставлені питання – 5-6 бали;
- «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями, відповідає на більшість з поставлених питань – 4 бали;
- «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та значні помилки, на поставлені питання відповідає слабо, або не відповідає взагалі – 3 бали;
- «незадовільно», відсутня робота на семінарі – 0 балів.

2. Модульна контрольна робота.

Ваговий бал – 14.

Критерії оцінювання:

- «відмінно», тема розкрита повною мірою (не менше 90% потрібної інформації), робота написана самостійно, відповідає встановленим вимогам та здана вчасно – 13-14 балів;
- «добре», тема розкрита не досить повно (не менше 75% потрібної інформації), наявні незначні відхилення від встановлених вимог, здана вчасно – 11-12 балів;
- «задовільно», тема розкрита погано та/або наявні суттєві відхилення від встановлених вимог та/або робота здана із суттєвою затримкою – 8-10 балів;
- «незадовільно», робота не відповідає вимогам – 0 балів.

3. Екзамен.

Ваговий бал – 50.

Екзамен передбачає усні відповіді на питання, перелік яких наведений у додатку 2.

Критерії оцінювання:

- 40-50 балів – студент відповідає на майже всі питання екзамену, демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви;
- 30-39 балів – студент відповідає на більшість питань екзамену, демонструє хороший рівень знання матеріалу;
- 20-29 балів – студент відповідає на приблизно половину питань екзамену, демонструє доволі поверхневі знання;
- 0-19 балів – студент відповідає лише на окремі питання екзамену, не має власної позиції, допускає суттєві неточності.

Заохочувальні бали (не більше 10 балів за усі види робіт):

- за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);
- участь у факультетських олімпіадах з навчальної дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Умови позитивної проміжної атестації:

Для отримання «зараховано» з першої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 12 балів, для отримання «зараховано» з другої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 24 бали.

Умови допуску до екзамену:

Умовою допуску студента до екзамену є отримання попередньої рейтингової оцінки не менше як 24 бали.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Рейтингова оцінка здобувача (бали)</i>	<i>Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

Можливі відмітки у відомості семестрового контролю:

Не допущено	Невиконання умов допуску до семестрового контролю
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки
Не з'явився	Здобувач, був допущений, але не з'явився на екзамен

Перегляд рейтингової системи оцінювання впродовж семестру

Перегляд РСО може здійснюватися за вмотивованою заявою здобувача, що вивчає ОК, органу студентського самоврядування або профспілкового комітету студентів, поданою на ім'я завідувача забезпечуючої кафедри. Процедура перегляду визначена у розділі 7 Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2025.pdf

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Питання для модульної контрольної роботи

1. Соціологічний підхід до економічної діяльності.
2. Різниця між соціологією економіки та економічною теорією.
3. Предмет соціології економіки. Місце соціології економіки серед інших наук.
4. Два підходи до людини в соціальній теорії. Порівняння Homo Economicus і Homo Socialis.
5. Поняття «вкоріненості» економічних відносин в соціальних структурах.
6. Соціоекономіка А. Етціоні.
7. Мережевий підхід (М. Кастельс, Дж. Коулман, М. Гранновтер, У Пауелл, Д. Старк).
8. Ідеї „людського капіталу” (П. Бурдьє, Дж. Коулман) в соціології економіки.
9. Новий інституціоналізм: культурно-орієнтований (П. Дімаджіо, У Рауелл, Н. Біггард) та владно-орієнтований (У Бекер, Н. Флигстин). Порівняльний аналіз.
10. Господарська мотивація: поняття і структура.
11. Основні джерела господарської мотивації: інтерес, соціальні норми, примус.
12. Мотивація „людини економічної” та „людини соціологічної”: схожість і відмінності.
13. Економічна культура та господарський менталітет.
14. Три моделі соціально-економічної інтеграції (К.Полян’ї).
15. Соціальна диференціація та соціальна нерівність. Об’єктивна та суб’єктивна стратифікація. Критерії соціо-економічної стратифікації.
16. Структурний функціоналізм.

17. Марксизм і нео-марксизм.
18. Теорія соціальної стратифікації М.Вебера та нео-веберіанство.
19. Загальне поняття та ключові ознаки організації.
20. Соціологічний портрет господарської організації.
21. Розмір і життєвий цикл організації.
22. Бюрократія й адгократія (А.Тофлер), жорсткі й гнучкі форми організаційної структури.
23. Два теоретичні підходи до бюрократії (М.Вебер проти К.Маркса).
24. Головні історичні різновиди господарської організації (комуна, корпорація, асоціація): порівняльний аналіз.
25. Зайнятість та економічна активність. Форми зайнятості. Гнучка зайнятість.
26. Сегментація ринку праці: зовнішні та внутрішні ринки, ядро та периферія, первинні та вторинні ринки.
27. Соціальні фактори сегментації ринку праці.
28. Безробіття: поняття, форми, причини, наслідки. Типи безробітних.
29. Соціальні фактори пошуку місця праці (модель М.Грановеттера).
30. Теорія „людського капіталу” (Г.Беккер): основні тези та критика.
31. Споживання в соціологічній перспективі.
32. Основні моделі споживання. Споживання та співучасть (Дж. Бурстин).
33. Габітус і диференціація споживацьких стилів (П. Бурд’є).
34. Споживацька поведінка та фактори, які її зумовлюють. Типи споживацької поведінки.
35. „Споживацьке суспільство”: соціальна структура, соціальні ролі та ідентичності.
36. Структура споживання українських домогосподарств. Споживацькі й адаптаційні стратегії в сучасній Україні.
37. Феномен «престижного (демонстративного) споживання» (Т.Веблен) в сучасних умовах: тенденції, причини та наслідки.
38. Модель соціально-економічних формацій (К.Маркс).
39. Концепція постіндустріального суспільства (Д.Бел, А.Турен, пост-модерністи).
40. Теорії модернізації і конвергенції.
41. Концепції „кінця історії” (Ф.Фукуяма).
42. Теорії залежності.
43. Модель „світ-системи” (І.Валерстейн).
44. Бізнес і підприємництво як об’єкт соціологічного дослідження. Відмінність соціологічного підходу до підприємництва від економічного.
45. Дослідження підприємництва в різних соціальних і гуманітарних науках. Специфіка економічного, психологічного, історичного, політичного, правового та управлінського підходів.
46. Причини низької соціокультурної легітимності підприємництва в Україні.
47. Роль малого та середнього бізнесу в розвитку суспільства. Малий та середній бізнес в Україні: соціальні та культурні чинники становлення та розвитку.
48. Інституційні чинники становлення підприємництва.
49. Відродження підприємництва в пострадянській Україні: основні тенденції та складнощі.
50. Сутність та основні характеристики етнічного підприємництва. Особливості етнічного підприємництва в країнах Європи, США та Україні: схоже та відмінне.
51. Стратегії поведінки компаній щодо владних структур: лояльність, відхід (дистанціювання від держави), голос/вплив (тісна інтеграція з державою) (А.Хіршман).
52. Феномен «захоплення (приватизації) держави» (state capture). Взаємодія бізнесу та влади в українській економіці. Феномен олігархії.

53. Сутність соціального підприємництва. Неоднозначність поняття «соціальне підприємництво». Ключові характеристики та різновиди соціального підприємництва.
54. Соціальна відповідальність бізнесу на сучасному етапі розвитку.
55. Рівень розвитку та структура соціального підприємництва в Україні.
56. Різноманіття підприємницьких верств в країнах ЄС і в Україні. Підприємці та самозайняті як середній клас в розвинених європейських країнах. Підприємці та перспективи становлення середнього класу в перехідному суспільстві України.
57. Соціально-класова самоідентифікація підприємців, їх соціально-економічні цінності та установки.
58. Підприємницька (ділова) культура як способи ведення господарства і етика ділових взаємин.
59. Базові та трудові цінності та ціннісні установки бізнес-спільноти. Установки на способи досягнення ділового успіху. Модернізаційний потенціал сучасного бізнесу.
60. Підприємницький потенціал: сутність та характеристики.
61. Чинники, що сприяють та перешкоджають розвитку підприємницького потенціалу.
62. Підприємницька освіта як чинник збільшення підприємницького потенціалу.

Перелік питань для підготовки до екзамену:

1. Соціологія економіки в системі наук.
2. Відмінність соціології економіки від економічної науки.
3. Предмет соціології економіки.
4. Походження та основні етапи розвитку соціології економіки.
5. Економіко-соціологічні дослідження Е. Дюркгейма.
6. Схожість та відмінність соціології економіки К. Маркса та М. Вебера.
7. Структура та джерела господарської мотивації.
8. Порівняння економічного та соціологічного підходів до господарської мотивації та раціональності.
9. Поняття «економічної» і «соціальної» дії. Типи соціальних дій.
10. Загальне поняття організації, її ключові ознаки. Основні різновиди господарських організацій.
11. Соціологічний портрет господарської організації.
12. Бюрократизм як одна з основних форм сучасної господарської організації.
13. Моделі внутрішньо організаційних взаємовідносин.
14. Розмір господарської організації та концепція життєвого циклу.
15. Наукова теорія управління Ф. Тейлора. Соціальна філософія фордизму.
16. Еволюція теорій управління в ХХ ст. Хоторнські експерименти та Тавістокський напрям.
17. Відкриті форми трудових конфліктів.
18. Стратегії пасивного опору працівників. Скриті (латентні) форми трудових конфліктів.
19. Гнучка зайнятість.
20. Сегментація ринку праці: «ядро» та «периферія», первинний та вторинний, внутрішній та зовнішній ринки праці.
21. Соціальні фактори сегментації ринку праці.
22. Еволюція зайнятості в процесі переходу від індустріальної до постіндустріальної епохи.
23. Особливості відносин зайнятості в пострадянській Україні.
24. Теорія «людського капіталу»: переваги та недоліки.
25. Соціальні механізми заповнення робочих місць.
26. Споживання як соціально-економічний феномен. Феномен «демонстративного споживання».
27. Споживання та соціальна диференціація. Концепція символічного капіталу П.Бурдьє.
28. Суспільство споживання: чинники виникнення, характеристики, соціальні наслідки.
29. Поняття «домашнього господарства». Нова економічна теорія домашнього виробництва.
30. Соціологічні підходи до вивчення домашнього господарства.
31. Структура домашнього господарства.
32. Три типи економіки – офіційна, неформальна та кримінальна: риси схожості та відмінності.
33. Соціальний механізм функціонування неформальної економіки.

34. Два парадокси неформальної економіки.
35. Тіньова економіка в Україні на перехідному етапі: масштаби, характер, причини зростання та шляхи подолання.
36. Сутність соціальної стратифікації, її схожість й відмінність від соціальної диференціації.
37. Основні поняття стратифікаційного аналізу: соціальний клас, соціальна верства, соціальна група.
38. Основні типи стратифікаційних систем.
39. Сучасні форми соціальної нерівності.
40. Особливості стратифікаційних процесів в сучасному українському суспільстві..
41. Переваги та недоліки одномірного та багатомірного аналізу соціального розшарування.
42. Марксизм і теорії конфлікту про проблеми соціального розшарування.
43. Концепція соціальної стратифікації Макса Вебера: клас, статус, партія.
44. Функціоналістський напрямок стратифікаційного аналізу.
45. Марксистська теорія суспільно-економічних формацій.
46. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна.
47. Теорії еліт як особливий напрямок стратифікаційних досліджень.
48. Особливості соціально-економічної структури пострадянської України.
49. Різноманітні стратифікаційні підходи до вивчення проблеми бідності.
50. Теорії постіндустріального та інформаційного суспільства.
51. Концепція «дезорганізованого капіталізму».
52. Теорії модернізації та конвергенції.
53. Цивілізаційні підходи до розвитку господарства та суспільства.
54. Обмеженість однолінійних моделей розвитку господарства.
55. Модель матричного розвитку господарства та суспільства.
56. Проблема «середнього класу» в теорії соціальної стратифікації.
57. Перспективи становлення середнього класу в Україні.
58. Трудова поведінка та її типи. Інноваційна та девіантна трудова поведінка.
59. Соціально-трудова мобільність.
60. Підприємництво як економічна функція.
61. Підприємництво та підприємницький дух в теорії капіталізму М.Вебера та В.Зомбарта.
62. Суперечності капіталізму та бездіяльний клас (теорія Т.Веблена).
63. Теорія підприємництва Й. Шумпетера.
64. Економічні та структурні передумови виникнення підприємництва.
65. Психологічні передумови виникнення підприємництва.
66. Мотиви та цінності підприємницької діяльності.
67. Соціально-культурна легітимність підприємництва. Причини низької легітимності підприємництва в Україні.
68. Етнічне підприємництво: соціологічний аналіз.
69. Історичні та соціальні корені підприємницького етосу.
70. Соціально-демографічний портрет сучасного вітчизняного підприємця. Специфіка жіночого підприємництва.
71. Соціальна генеалогія підприємців України.
72. Місце бізнес-верств в соціальній структурі сучасного українського суспільства.
73. Тіньове підприємництво: соціальні корені, тенденції розвитку, шляхи подолання.
74. Взаємодія бізнесу та влади в українському соціумі. Феномен олігархії.
75. Соціальне підприємництво: визначення, розуміння, функції. Приклади успішних соціальних підприємств.
76. Характеристики соціального підприємця, його відмінності від класичного підприємця.
77. Схожість та відмінність соціального підприємництва від класичного. Способи вимірювання ефективності соціального підприємництва.
78. Підприємницький потенціал: теоретичне осмислення та емпіричні закономірності.
79. Підприємницька освіта.
80. Глобальний моніторинг підприємництва, його особливості, концептуальна модель, методологія та методи збору інформації, структура даних.

Неформальні дистанційні та онлайн курси

Існує можливість зарахування сертифікатів проходження дистанційних чи онлайн курсів за відповідною тематикою. Зокрема, рекомендується навчання на онлайн курсі «Соціальне підприємництво». Курс розміщено на освітній платформі Prometheus за посиланням: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:WNISEF+SE101+2017_T4/course/.

Рекомендується також використання окремих модулів наступних онлайн курсів: «Підприємництво. Власна справа в Україні» (https://courses.prometheus.org.ua/courses/Prometheus/ENTREPR101/2016_T1/course/), «Економіка для всіх» (https://courses.prometheus.org.ua/courses/NaUKMA/103/2015_T1/course/), «История экономической мысли» (<https://ru.coursera.org/learn/istoriya-ekonomicheskoy-mysli>), «Підприємництво: Хто ваш клієнт?» (https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+ENTREPRENEURSHIP101+2021_T2/about).

Можливе також використання інших масових відкритих онлайн курсів (повністю або частково) за умови погодження їх тематики та змісту з лектором.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено: доцентом кафедри соціології, к.с.н., доц. Коржовим Геннадієм Олександровичем

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 4 від 24.06.2025)